

U. q. 137.2

Hoc volumine continentur Herm.
Enringij.

1. Differentia de studiis liberalibus urbis Remae Ensl.
2. Disputat. in Histor. Iustini
3. De iustitia armorum Suevicorum in Polonos.
4. Disp. Polit. et Maj: civ: auth. & offic. circa Leges.
5. De iudiciis in Rep: recte instituendis.
6. De principis negotiis in Comit Imp Germ: tractari solitis.
7. De Comitibus Imp Rom. Germ.
8. De Habitu corporum Germ: antiqui & novi causis.
9. De Imperatore Rom. Germ.
10. De Rep: Hebraeorum.
11. De Rep: antiq: vet. Germ.
12. De moribus & mutat. Oligarch.
13. De moribus & mutat. Reipub.
14. De conciliis.
15. De Electoribus.
16. De Ducibus & Comitibus Imp.
17. De Rebus publ. in genere.
18. De Legatis.
19. De ortu & mutat. Regnorum.
20. De boni Consiliarii munere.

3
CYRIACI THRASYMACHI
DE JUSTITIA ARMO:
RVM SVECICORVM IN
POLONOS

Perque ea

Liberata à magno periculo
Germania

AD

ANDREAM NICANOREM

EPISTOLA.

EDITIO NOVA

Juxta exemplar Stetinense.

HELMESTADI

Excudebat HENNINGVS MULLERVS

CID 13 C LVI.

Rutilius de Roma.

IUSTIS BELLORVM CAVSIS, NEC PACE

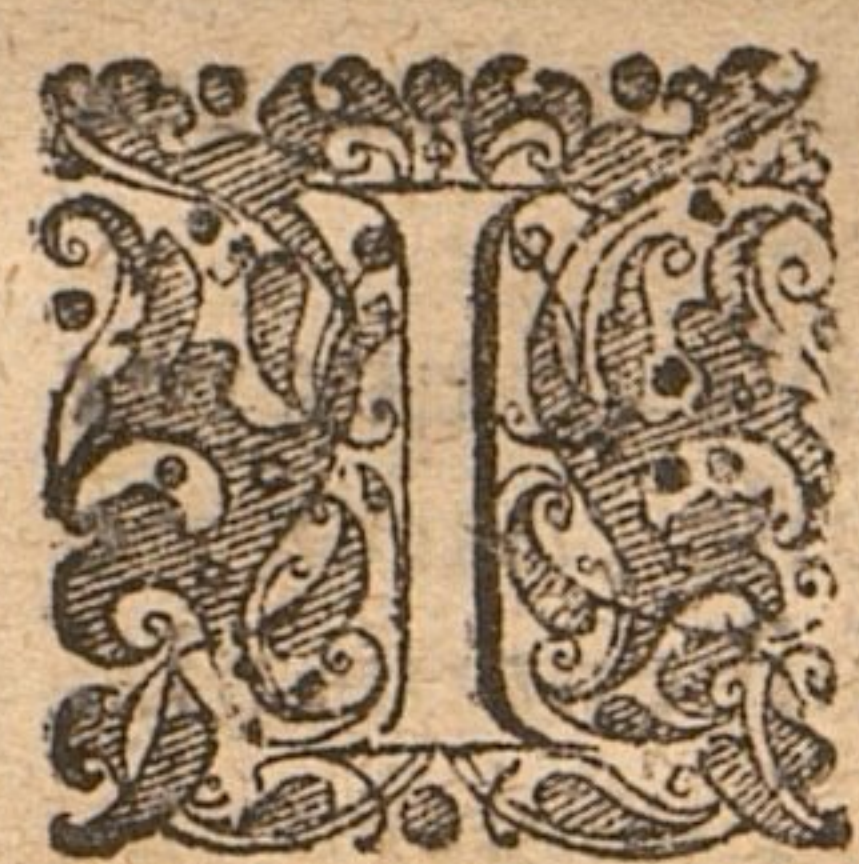
SVPERBA

Nobilis ad symmas gloria venit OPES.

CYRIACVS³ THRASY-
MACHVS ANDREÆ NICA-
NORI

AMICO SVO

S. P. D.

Nondum ex me quæris, Amice, num quas ego censeam justificas causas esse illorum armorum, quæ Serenissimus Potentissimusque Rex Carolus Gustavus, & Inclytum illud Suecorum Regnum in Polonia Regem & Rempubicam hodie movent: an item existimem bellum illud Polonicum Germanicæ salutis obfuturum, nec ne. De utroque enim per te dubium reddi, varijs in utramque partem hominum sermonibus: non posse tamen non sollicitudine quadam duci cum Germaniæ quia patria est, tum Sueciæ, quia haud dubie est Germaniæ à suis quondam oppressæ liberatrix, & adversus imminencia pericula præsidium. Si videlicet nullæ sint justæ Suecicorum armorum causæ, verendum esse, etsi initia feliciter succedant, exigentibus id forte Polonorum in Deum commissis, tandem tamen fatali ruina & illa vindictam iri, summo pariter Germaniæ dispendio. Ad hoc, quasi pro lorica fuisse hætenus Poloniam Germaniæ adversus barbaros populos, Moschos & Tataros: qua fracta videri nos jam impostero iri expositos eorum tyrannidi & incurfibus.

Ego vero agnosco animum amantem boni publici pariter & intelligentem. Non est autem quare te curæ quidem iste mordeant. Etenim interdum injusta quoque arma, (quæ Dei est sapiens humanarum rerum administra-

A 2

tio,

4

tio, antequam magnus ille & terribiles dies justum sceleribus supplicium decernet) diuturna satis felicitas excipit. Suecorum vero huic bello justificarum caussarum, quales solent à populis & inter populos passim acceptari, nihil deficere: ac proinde non esse quod hætenus quidquam vereare: simul vero, nec fractis licet Polonorum rebus, periculum aliquod à Tataro Moschoque Germaniæ imminere, imo ab eo periculo nos hisce armis potissimum liberari, quoniam ita vis, docebo.

Poteras vero prius illud jam tum didicisse, si qua par erat attentione expendisses, quæ editæ sunt chartæ de caussis novi hujus belli. Abunde enim illæ exhibent omnia, nisi quod brevitatem sint fortassis tardiori cui Lectori non nihil obscuriores. Non vacat sane culpa, quod illis lectis nondum acquiescas: sed vulgi sermonibus tanquam fluctu circumagi te patiaris.

Attamen, ceu promisi, dabo operam, ne quis te error amplius hac in re agitet; quoniam id postulat amicitiae nostræ jus, & tua expectatio. Ordine igitur agam: initio belli hujus justitia exposita; deinceps facto progressu ad id, ut metu libereris de imminente impostero Germaniæ à Moscho & Tataro periculo.

Nisi autem vehementer fallor, armorum quidem justitiam clare docuero, si ostendam duo: *per Polonos scilicet non per Suecos stetisse hætenus, quo minus dudum inter populos illos firma ac perpetua pax viguerit; Polonos porro multis modis induciarum leges fregisse, quæ sancte hætenus à Suecis sint observata, ac proinde culpa sua latissima ante tempus arma hac in sese provocasse.*

Principio igitur tenendum est, bellum Suecis cum Rege & populo Polonico non demum nuper cæpisse, sed fuisse jam per annos quinquaginta sex; & quidem perpetuos; nisi

nisi quod non æque annis omnibus illud ferbuerit, & semel iterum per inducias aliquamdiu fuerit quasi suspensum. Originem belli non Sueci sed Poloni dederunt. Nec enim Suecorum aliquis antehac unquam Polonorum quenquam læserat, multo minus rempubl. eorum aliqua affecerat injuria, donec Sigismundus infestis armis, adjunctus valida Polonorum manu, patrium Sueciæ regnum anno 1598. adortus est. Infeliciter quidem conatus ille cessit Sigismundo ejusque auxiliariis, imo cum non desineret injuriarum, ab Ordinibus Regni Suecici, quos penes jus illud erat, proscriptus ille est anno sequente & Regni illius dignitate exutus, neque deinceps recuperare quidquam perditæ auctoritatis potuit: moliri tamen nunquam desit cum suis Polonis, clam palamve, prout vires ferebant, quo Regni Sueciæ statum subverteret.

Non repetam Carolo Rege hinc inde gesta. Simul gubernaculo Regni est admotus Gustaphus Adolphus, non multo post iterum more suo classicum cecinit Sigismundus: multum profecturus, nisi nondum Russico bello solutus fueta sibi imprudentia fuisset rem aggressus, & in Sueciæ populo viguisset patriæ amor novoque Regi data fides. Agebatur tunc annus seculi hujus decimus sextus. Recitabo tibi illius moliminis historiam, non meis, non alterius, forte suspecti aut non satis rerum gnari testis, sed scriptoris Poloni verbis, quo minus dubites. Est ille Paulus Piascius gente nobilis Polonus, dignitate primum Abbas Claræ-tumbæ, inde Episcopus initio Camenecensis mox Præmisliensis, Regni Polonici senator, cujus prudentiam & candorem loquuntur quæ edidit Chronica. Is cum fecisset verba quædam de Comitibus Regni Polonici Ordinum, anno isthoc quem dixi habitis, pergit: *Subsidia quoque Sigismundo Regi pro recuperando Regno Sueciæ fuerunt promissa.*

A 3,

hoc

hoc enim ille animum tunc magis quam unquam alias applicave-
 rat, persuasus quod, dum Gustavus Rex adhuc esset etate immatu-
 rus, facile ab ejus obsequio Sueci possent avocari. In quo negotio
 miserat quoque ad Regem Dania suum Legatum Ioannem Veiber
 Praefectum Pucensem, postmodum promotum ad Palatinum Cul-
 mensem, ut illius animum tempestive adjuvandas partes suas fle-
 teret. Nec vana erat talis conjectura, cum iste studia popularia
 nec dum sibi devinxisset, & plures ibi adessent, qui illatas sibi à
 Carolo ejus Patre injurias aliqua occasione vindicare cuperent: se-
 modo Sigismundus Rex tali opportunitati rei bene gerenda consilia
 cautiora conjunxisset. Verum omnia intempestive, praepostere,
 ac magis ad praemonendum hostem fiebant. Nihilque de istis cum
 Consiliariis Polonis conferebat Rex, sed cum Suecis ac Germanis
 tantum, qui pauci, illiquererum & praesertim belli ducendi inex-
 pertes in ejus Aula aderant. Michael Adolphus Comes ab Altheim,
 (qui etiam sub hoc tempus instituendo novo ad debellandos Turcas
 Ordine militum speciosius quam utilius laborarat) praecipuus belli
 illius arbiter in se receperat, quod 20 millia militum Germanorum
 conscriberet, & classe in Sueciam transportaret, qui tamen nullum
 experimentum comparandi exercitus, vel conquirenda classes ha-
 bebat. Et nihilominus expeditionis istius moderatores, praesertim
 Franciscus Tenagel, (carcerem & tormenta à Matthia Imperatore
 propter arcana Rudolphi Imper. perpeffus) quem Rex Sigismundus
 Cancellarium Sueciae renunciarat, ac Gabriel Poze Suecus, illo bel-
 lico apparatu ab Altheimio promisso freti, (quasi exercitus in pro-
 cinctu haberetur) bellum in Suecia divulgaverunt, typo impressis Re-
 gis edictis per Provincias ibi sparsis, quibus populi illi contra Gu-
 stavum, uti illegitimum Regem concitarentur. Ac commoverat
 hoc non leviter eam gentem, rationesque Gustavi turbasset gravi-
 us, si ibi adfuisset praesto robur aliquod militare, cujus praesidio par-
 tes Sigismundiana fulta succrescere potuissent. Sed cum ille co-
 pia & classes Altheimii nusquam apparerent, omnes earum parti-
 um ve-

am veriti exemplum, quod ibi tempore Caroli Regis multos simili-
bus Regis Sigismundi consiliis confisos frustratosq; perdidit, se-
se à novandis rebus continuerunt. Gustavus quoque tali prænun-
tio admonitus, tempus longum habuit, ut in singulis Provinciis fide-
liores sibi rectores institueret, qui diligentius omnes hostiles cona-
tus observarent, & Patrem imitatus, prævenerit periculum maluit,
bellumque induxit in Livoniam anno subsequente.

Hæc Piaſecius. Narraverat ille jam tum ad annum
1613 nonnulla de Sigismundi in Sueciam molitionibus, in
Comitiis Warſaviensibus, frustra tamen, agitatis. In recu-
peratione, inquit, Regni Sueciae subsidium à republ. tantis angustiis
pressa sperari non poterat: insinuatum tamen fuit, ut admoneantur
Ordines, quod Moschua, unde Rex in Sueciam divertere proposue-
rat, amissa, averteretur quoque tanta rei bene gerenda provin-
dicando illo Regno occasio, & bellum quod inde Livonia immineret,
meliori compendio Moschovicarū viriam averti potuisset. Narrat
idem in descriptione rerum anno 17 & 18 gestarum, expe-
ditionem Suecorum, classico Sigismundi excitorum, in Li-
voniam duce Farenſbachio institutam, ejusque proditione
post corruptam: ut &, quemadmodum majore felicitate
ipse Rex Gustavus Adolphus anno 21 in Livonia Rigam
occupaverit, anno autem 23 Sigismundus nova clam agi-
tarit consilia de transferendo in Sueciam bello, quæ Gu-
stavi adventus turbaverit. Sed hæc nihil ad rem nostram,
eoque non est quare hoc loco repetantur.

Quamvis vero omnia infeliciter Sigismundo ac Po-
lonis, Gustavo autem Adolpho Regi ex voto quasi cesse-
rint, non tamen Gustavus Adolphus Rex Regni que Sueci-
ci Ordines pacem Polonis offerre æquis conditionibus jam
tum anno 23 omiserunt. Non dissimulavit hoc Piaſecius.
Verba ejus hæc sunt de Rege Sueco: *Præ se ferebat ille tunc,
quod ad tractandam pacem inclinaret: sed tam importune, absq;
præpa-*

preparatione, cum hoste tam superba ostentatione tumente, tractare, indignum videbatur. Stabat in achoris nimirum prope Gedanum Gustavi classis, excita illo rumore de traducendis armis in Sueciam; impar erat gerendo bello Sigismundus, & tamen indignum scil. Polonis visum pacis oblatae confilia agitare.

Sequente anno 24, irritis Comitibus Warlaviensibus, ob populi Polonici dissidia, etsi summe tenues essent Polonorum vires, Suecorum interim res in Livonia florent, rursus pax Polonis oblata fuit, sed frustra. Dabo iterum testem illum Piasecium. In privatis, ait, colloquiis Proceres, maxime Lithuani, Regi suadebant, ut consideret quod populi totius Regni bellis praeeritis exhausti, ad vocem tributi sumptusque belli eos subministrandos induruerant, eoque bellum Suecicum difficilius duci possit: potius honestis mediis cum illo hoste transigeret. Ac proponebant conditiones pacis non indecoras, quas fideissimi Gustavi Regis Sueci familiares suggesserant: nempe ut restituta regno Polonia Livonia, universam Esthoniā & Finlandiam cum spe successione in regno Sueciae, si Gustavus decederet sine prole mascula, unus ex filiis Sigismundi Regis haberet: titulo quoque Regis Sueciae Rex Sigismundus uteretur, dummodo Gustavus cum eodem titulo Regio Regnum Suecicum secure teneret. Sed nihil profecerunt.

Anno 25 denuo pacem perennem, vel saltem longas inducias Polonis Sueci, florentissimis rebus, obtulerunt: iterum vero rejecti sunt à Polonis. En testem tibi illum eundem Piasecium. Praecipuum inquit, deliberationum Comitium caput fuit de bello cum Suecis Livonico: ad quod isti dum Induciae ad mensē Aprilem proximum stabilitae finirent, majores vires apparabant. Nec induci poterant ad prorogandas illas inducias in tractatu interim super hoc habito, nisi Rex Sigismundus eas longiores, nempe in multos annos esse vellet, vel Sueciae Regno se abdicaret, pacemque faceret perennem. Et majores illi sumpserant animos,

cum in-

9
cum inaudissent in Conventibus Terrarum (qui antecedere solent
Comitia Generalia) Polonia Ordines à bello abhorrere, suisq; Nun-
tius ad ista Comitia mandata dedisse, ut nulla tributa pro impensis
belli illius concederent, quibus Regem Sigismundum destitutum,
etiam iniquiores conditiones pacis suscepturum Sueci sperabant.
Nec eos fefellit conjecturo quoad tributa; exigua enim fuerunt
concessa & qua vix debito in prateritis expeditionibus contracto
exolvendo sufficerent. Sed tamen Rex leges pacis aut induciarum
ab ipsis propositas non probavit: quamvis Proceres evidentioribus
argumentis reliqua Livonia jacturam & majora Reipublica in-
commoda inde nascitura demonstrarent.

Vindicavit tam iniquam repulsam Deus, & illo qui-
dem anno omnem Livoniam, excepto uno Dunemundo
sequente magnam Prussiae partim, donavit felicibus Sue-
corum armis; Iaroslaviam quoque urbem, penu locuple-
tissimum totius Poloniae, subito incendio perdidit.

Interea tamen Gustavus Rex tractatum pacis institui pe-
tit, teste eodem Piasecio pag. 385 (utor editione Batavica)
imo anno 27 per Legatos Hollandicos vel pacem vel tri-
ginta annorum inducias amplissimis conditionibus offert
Polono, sed, ut ante hac semper, frustra. Audi quæso nar-
rantem & hoc Piasecium. Legati Hollandici sic abrumptum de
pace tractanda colloquium, adveniente ad castra Rege Sigismundo
Mense Septembr. iterum instaurarant, & prope ad optatum fi-
nem perduxerant, admittentibus Proceribus Poloniae, Regemq; su-
um pro tranquillitate publica deprecantibus. Tanto magis quod
Gustavus omnium ablatorum restitutionem offerret, præter Ri-
gam, quam ad plenam super jure successionis in Regno Sueciae, du-
rantibus triginta annorum induciis, faciendum decisionem, reti-
nere voluerat. Sed totum illud negotium pene maturum, evertit
nova Regi de recuperando Regno Sueciae spes injecta ab Austriacis,
quorum intererat, ut Gustavus bello Polonico destineretur & à
B Germa-

Germanicis rebus averteretur. Ad finem enim tractatum, cum postridie pacis leges concludi & publicari debuissent, advenerat cum Stanislao Rakouski ab Hispano Rege missus Gabriel Roy, & paulo post ejus collega Baro de Auchy, qui promisit: quod intra duos menses Regis Hispania impensis, classis viginti quatuor navium bellicarum insinu Baltico comparanda esset, eiq; imponendi duodecim mille milites, à Valnstenio jam ad hoc destinati, in Sueciam trajicere, ibiq; sedem belli figere deberent, ac impensis Regis Hispania sustentari, donec bellum duraret: Ad quod ducenta millia talerorum Imperialium in collybis se habere prompta dicebat. Tam speciosis itaq; promissis confisus Rex, inducijs pro Regno Suecia, quod vivens illis auxiliis recuperare maluisset longioribus subscribere renuit, & rebus infectis Varsaviam rediit ad Comitia Regni.

Delusus fuerat ab Hispano Sigismundus, adhæc classem novem instructissimarum navium perdiderat, Gustavo contra plæraque feliciter successerant; hic tamen promptus fuit ad acceptandas inducias, interventu Gallia & Anglia Regum, ex usu Poloniae potius quam suo anno 29 pactas, Sigismundus vero perdifficilis. Diserte idem testatur Piascius; Regem talem pactationem improbasse. Exoratus tamen, addit, à Senatu, ut bellum illud tam difficile ad feliciora reipubl. tempora differret, eam suscepit, approbariq; publico Ordinum decreto permisit. Audi vero sodes & Stanislauum à Kobyerzycko Kobierzicki, Castellatum Gedanensem, florentissimum historiae Vladislai Principis scriptorem, Verba ejus hæc sunt l. II. pag. 926. Tandem bellum illud Præzemicum quod ultra quadriennium gestum erat, inducijs in quinquennium stabilitis conquievit. At Rex Sigismundus difficulter in eas consenserat, & antea multoties sollicitatus ab Ordinibus, ut honestis, quas offerebant Sueci conditionibus, vel perpetuam, vel plurimum annorum termino circumscriptam conficeret pacem, neve
reipubl.

rempubl. molesto implicaret bello, nunquam adduci potuit; spei in-
jecta ab Austriacis ultra modum memor tenaxq, quam illi ad re-
cuperandum patrium regnum fecerant, Multa alia idem il-
le laudato ante loco narrat, quæ luculente docent, quan-
tum inhiarit etiam tum Sigismundus vanis Hispanorum
promissis, de invadenda Suecia: plura forte additurus, nisi
illum classis Hispaniæ, quam Hollandi post Trompio duce
deleverunt, consilia latuissent.

Tertius insecutus annus Gustavum pariter & Sigis-
mundum extinxit. Nemo tamen non facile videt, quam-
diu quidem Gustavus potitus est rerum, per Polonos fle-
tisse solos, quo minus firma pax inter utrumque regnum
coierit. Eluxit sane idem studium pacis in Gustavo, et-
iam defuncto jam Sigismundo, quod ad Polonicum Sena-
tum interregni tempore misso Legato, studiose illum mo-
nuerit ea agere, quæ imposterum paci componendæ pos-
sent prodere. Narrabo & rem illam verbis Piasecij qualia
habentur pag. 452 Orator (inquit) ille repetitis longo tempo-
rum ordine principis cultæ Polonis cum Suecis amicitia, eandem
fata malo interruptam, cum jam, inquit, obicem fors removerit (Si-
gismundum Regem innuebat, ne verbo tamen cum laesit aut nomi-
navit) facile reconciliari posse, Suecorumq, studium ad hoc non
desore asserebat. Iteratisque Orationis suæ argumentis persua-
dere conabatur, ut Ordines dum sui juris essent, & priusquam Re-
gem eligerent, ea omnia, quæ reconciliationem hujusmodi, pacemq,
tractandam impedirent, tollere studerent. Nempe ut non elige-
rent Regem ex Regis Sigismundi filijs, nisi prius isti renunciarent
hereditati Regni Sueciæ: quod unicum pro renovanda cum Regno
Poloniæ pace perpetua Suecus Rex exposcebat. Responditq, ei Ar-
chiepiscopus ac Marschallus Equestris, Rempublicam à pace justa
& honesta non abhorrere, & circa electionem Regis ea quæ è Re-
publica futura essent, curare velle. Tandem anno 35 paciæ
sunt,

funt Stumdorfianæ postremæ induciæ in annos sex & viginti. Etiam tum vero Sueci pacem maluissent: impediverunt autem Vladislaus Rex ejusque fratres, quibus eorum favor potior fuit quam salus publica. Diserte Piascius pag. 480. *Et quidem propositum omnibus erat, universas inter hæc Regna controversias sopire, solidamque in perpetuum pacem stabilire. Sed cum Rex Vladislaus cum suis germanis fratribus, uti Sueci requirebant, titulo Regis Sueciæ, & jure hereditariæ successionis in Regno Sueciæ abdicari (licet hoc circa suam inaugurationem Polonis syngrapha secretiori caverat) omnino nollet; non nisi induciæ ad annos viginti sex, nempe ad undecimam mensis Julij diem, Anno Christi 1661 fuerunt stabilitæ. Imo ipsæ illarum induciarum leges pacis studium in Suecis manifestum fecere. Reddiderunt enim hi Polonis Elbingam, Mariæburgum, Dirschaviam, Brunsbergam, Pilaviam, & in universum omne quicquid Prussiæ occupaverant, sola Livonia sibi retenta; simulque pepigerunt, ut durantibus induciis semel atque iterum de pace componenda ageretur.*

Nec vero etiam illas de pace tandem aliquando constituenda tractationes Sueci, quantum in ipsis fuit, intermiserunt. Bis magnis factis sumptibus, & corrogatis hinc inde Mediatoribus, Legati Lybecam illi fini missi sunt, Advenire quidem & Polonici. Sed hi primo statim congressu non dubitarunt producere tabulas plenipotenciales, quas appellant, non tantum multis vitiis refertas, verum tales etiam, quibus Polonus Rex Sueciæ Regem sese diceret, atque ita Regnum Sueciæ sibi palam vindicaret. Vetitum id omne diserte erat legibus nuperis induciarum, atque adeo ne quidem salvis induciis id licebat; quæ potuit hoc ergo tolerari cum de componenda pace ageretur? Nonne aperte illud nudavit, statim circa initia, à pace alienum animum? Serio moniti Poloni Legati à Legato Galliæ Regis, nego-

negotiorum pacis mediatore, agnoverunt etiam ipsi delictum, polliciti intra tres quatuorve hebdomades, emendata hac culpa, novis tabulis iusto Suecorum Commissariorum desiderio se satisfacturos. At quid fit? Abeunt dies, abeunt hebdomades indictæ, magna sumptuum, maxima temporis jactura. Conventi iterum Polonici Legati, postremo affirmant: *non se fuisse ausos Regem suum de omit- tendo titulo Regum Sueciæ compellare.* Non temere quidem id crediderit haud nescius, quanta procerum Polonorum in Regem sit auctoritas. Esto vero. At si Rex contra pacta conventa ne titulo quidem illo voluit abstinere, & si Commissariis ejus certum fuit, hoc etiam indignum facinus approbare, nonne liquet Polonis studium pacis, tum sane, ne quidem fuisse cordi?

Frustraneum hunc de pace primum congressum excepit non multo post alter. Etsi enim justa indignatione moti Sueci potuissent secundum conventum Polonis denegare, noluerunt tamen in se quidquam desiderari eorum quæ ad pacem reducendam faciunt; quo tandem aliquando quieti publicæ Regnorum consuleretur. Legati Suecici exhibuerunt suas quas vocamus plenipotencias. In ijs nemo quidem aliquid quod reprehenderet, potuit invenire. Polonorum vero tabulæ inscriptum quidem illum titulum non dederunt; in sigillo tamen & Regni Sueciæ insignia pariter & Regis Sueciæ nomen aperte præ se tulerunt. Quod est altera manu lapidem altera pacem porrigere. Et vero hoc quoque ludibrium ipsis induciarum legibus receptisque moribus adversari, agnovit ipsemet Zadzechius, caput Legationis Polonicæ regnique magnus Cancellarius; agnoverunt Angliæ pariter & Foederatorum Belgico-Germaniæ Ordinum Legati, pacis tractatum futuri mediatores. *Questi hanc novam injuriam*

quidem sunt Sueci & quidem jure merito; paratos tamen sese ostenderunt non modo ignoscere & huic culpæ, sed exspectare Lybecæ emendationem, quo integris tabulis procuratoriis tandem aliquando sanctum pacis negocium liceat aggredi. Urserunt illam emendationem Moderatores etiam atque etiam. Frustra & hæc omnia. Post longam tergiversationem responsum denique est à Polonis: *Regem suum Cosackis debellandis occupatum vix admissurum sigilli mutationem: utq; id persuaderi possit, non tamen ibi in promptu fore artificem sigillis sculpendis idoneum.* Quasi vero ingens opus sit sigillum sculpere, & si non in castris, tamen in vicinis oppidis desint id qui præstent. Ita denuo Polonicum Rege suo, ne id quidem, quod paci componendæ ceu fundamentum ex pacto jam substratum erat, ratum habentes, adversum paci animum palam præ sese ferre haud sunt verecundati.

Paulo antequam Regni aviti sceptrum in usitato exemplo deponeret Serenissima Christina, advenit quidem Holmiam Legatus à Polonia Rege missus ad Reginam Canazilius, affirmans Regem Regnique Polonia Procures, suos Legatos plenipotentiis exacte instructos in Sueciam missuros, qui de pace transigerent: Sed quis prudens non advertit, tantum in speciem hoc actum, non serio, post elusos binos illos per induciarum leges indictos solemnes de Pace congressus? Imo quis non suspicetur aliquid monstri Legationem illam aluisse; utpote quum ipso illo tempore novanda esset Regni Suecici administratio, quam sibi uni jure deberi Rex Polonus noluerat hætenus vel leviter dissimulare?

Pro candore suo, & qua pollet, animi generositate, non potuit hoc noviter tum constitutus Rex Serenissimus Carolus Gustavus dissimulare; nec tamen etiam ita ipse

ipse desit, ad seriam de Pace tractationem vel tandem
 aggrediendam, Redem Proceresque Polonos invitare.
 Hinc per ipsummet Regni Sueciæ Magnum Cancellarium,
 ut lenio gravem ita meritis longe Illustrissimum, Oxen-
 stiernam, Canizilio iussit responderi. *Se quidem teneri sin-*
gulari desiderio componendi isthac diuturna & cruenta utriusq;
Regni dissidia: sed antecedentium temporum vestigiis admoni-
tum vereri merito, vel eadem qua hætenus data sunt ludibria
& injurias, vel rerum inania & elusorias procrastinationes. Nec
verofas esse aut satis ex decoro, perinde ut factum autehac: postu-
landis mediatoribus molestiam Regibus & Principibus exteris
creare; specioso apparatu quasi maxima acturos in conspectum or-
bis prodire, at mox obice agendis rebus injecto discedere. Quo lu-
dibrium vicinis gentibus, inter Regna pacanda mutua suspiciones,
animi conciliandi ad magna odia commoventur. Induciarum
legibus per binos, etsi irritos, congressus, à parte Sueciæ abunde esse
satisfactum. Cum primis eo, quod Regis Poloniae ludibriis semel
iterumq; in primo Lybecensi conventu Suecia ignoverit. Quod
idem Rex solemniter per actus primi congressus admonitus, non
dubitaverit etiam alterum congressum iisdem prope ludibriis
rumpere, id vero vel patientissimi Principis animum ledere. Si
tamen etiamnum cordi sit Poloniae Regi pax certa solida, & dura-
tura, prætermittis tandem aliquando illis inutilibus præjudiciorum
injuriarumq; plenis legationibus, veniret ille & Resubl. Polonica
per idoneos plenipotentiarios ad rem ipsam pacis, sine ulterioribus
ambagibus, & quidem veniat cito. Experturos Polonos in omnibus
Regiam suam equanimitatem. Dissidia Regnorum Sueciæ & Polo-
niæ alias gentes non tangere. Solo longo annorum decursu merito
esse debere oblitterata. Quo compendiosius eorectius componi
omnia. Si non placeat Regi & proceribus Poloniae ea pacis compo-
sitio, nihil sua interesse. Profuturum tamen, si Legatus nullus
redeat non satis munitus facultate componendæ pacis, Sin fore id
sibi

sibi certo documento, non pacis desiderio, sed quocunque alio potius consilio ambages illas institui. Et vero si pergant Poloni mittere eos Legatos qui sese orbemq; universum decipiant, aut literas juribus dignitatibus Regni Sueciæ derogantes, non posse non sese eos documentis edoctum aliud judicare, quam Regem Polonia suscipere deq; habere sacrosanctam pactorum fidem.

Cum hoc acri responso, quod tamen simul seriam ad pacem adhortationem comprehendit, dimissus ad suos est Canazilius. Indubie & Regi pariter & Proceribus Poloniae nihil non horum ex fide ille retulit. Nonne par itaque fuisset, cum alterutrum ut agerent usque adeo serio admoniti essent, vel tandem mittere idoneos componendæ pacis Legatos, vel saltim in idoneis mittendis gliscentes jam suspiciones non fovere, & animos ægros non porro accendere, si Polonis fuit aliquod pacis non fucatum studium?

Verum hisce etiam omnibus habitis insuper, advenit Holmiam superiore hyeme ex Polonia missus Ioannes Morstenus, non instructus facultate componendæ pacis, sed quantum præ se ferebat, paraturus tantum præliminaria, quæ dicuntur, circa locum & tempus futurorum de pace tractatum. Directe hoc adversabatur illi per Canazilium dato responso Regio. Iustus ex more, antequam admitteretur Morstenus, apographum fiducialium literarum exhibere, produxit tabulas, in quibus etsi utriusque Regis titulis solito rectius fuerit cautum, sub finem tamen numerati sunt Poloni Regis *Regnorum* anni: vana quidem, occulta nihilominus juris in Sueciæ Regnum, ex more consueto, commemoratione. Cumque studiose fuisset inter Reges pactum, de vocula & cætera, quibusdam tituli Regij vocibus adjicienda, omissam illam esse deprehensum est. Minutias dixeris: at in illis latent grandia, & toleratæ

toleratae ad solidas injurias muniunt viam. Posterius sane conjunctum est cum tacito Regis Sueciae praepolono vilipendio; quasi ille hoc sit inferior. Prius arcanum iurium in Sueciae Regnum vindicationem continet: rem & Regi & Ordinibus Regni Sueciae neutiquam tolerandam. Si minutiae sunt, quare per illas Poloniae Rex pungerere Regem Sueciae voluit? Certe etiam haec arguunt, quam ille sit animo a vera concordia alieno.

Morstenius culpam excusare conatus est, incuria scribarum regionum. Sed quis non videt hoc quam sit frivolum? Quasi scribis Polonicis solemne sit, errare in solis literis ad Reges Sueciae scribendis. Et vero incuria scribentium, ab iis, quibus relegere scripta in officio est, quare emendata non est? Enim vero ipsamet talis incuria conjuncta est cum contemptu. Nec enim per incuriam tractari solent res grandes & majoris momenti: quales utique sunt quae paci aut bello possunt ansam aut fomentum dare.

Commovit haec quidem recens injuria generosum Regis animum; sufficere tamen in poenam credidit, nec literas ipsas nec Morstenium tanquam internuncium admittere. Quo nihilominus ostenderet Rex, adhuc sibi esse animum in pacem propensum, benignissime Morstenio significari fecit: *Quamvis Rex non amplius obligetur illi per Canalicium datae declarationi de admittenda pacis tractatione, cum illam irritam Poloni reddiderint; non passurum tamen divelli se a constante instituto de pace rebus omnibus praeferenda, si ea quae per Canalicium indicata est ratione, citra ambages, & ex necessitate horum temporum, talis pax obtineri possit, qua dignitati Regiae ac Regni, & subditorum securitati, impofterum satis est prospectum.* Idem per Senatores Regni Sueciae ad Senatores Regni Poloniae plenius perscribi Rex curavit. Et vero indubie

C

visa

visa tibi est, Amice, & lecta illa Senatorum Suecicorum
 epistola. Si sane eam qua decet cura expendere, liquido
 apparebit & serio illos studuisse componendæ paci, & Se-
 natores Poloniae, gravissimis adductis rationibus, ad pa-
 cem, quasi solemnibus literis, invitatos esse. Ex adverso
 in Polonia etiam hæc monita vel surdis auribus vel non æ-
 quis animis videntur excepta: etsi ipsæ illorum res afflictissi-
 mæ nullum promptius remedium quam solidam cum
 Suecis pacem flagitarent. Quod sane ego sciam, Lega-
 ti nulli de componenda pace advenerunt ex Polonia, nisi
 cum jam pars exercitus Regij excubaret in illorum finibus,
 & ipse Rex armatus staret in procinctu.

Igitur Suecos hostilia agitare in Polonos justissimis de
 causis, utique ex hisce omnibus palam est. Quæ enim illi
 animo alio fuerint, cum Poloni pacem omnem toties ho-
 nestis conditionibus oblatam repudiaverint? Nec veroli-
 cet non hostem agere in eum, qui pax quo minus coëat
 obnititur, nisi opprimi velis.

Cæterum dixeris tu fortassis, Inducias tamen pactas
 inter utrumque populum in annos sex & viginti, ac proin-
 de anno demum sexagesimo primo finiendas; quas præpro-
 pere adeo infestis armis abrumpi, nefas esse. At vero quis
 sive justus sive prudens affirmaverit, omnium omnino in-
 duciarum, nullo habito discrimine, finem demum semper
 exspectandum? Interdum arma justissime maturari in par-
 tem, quæ fidem induciarum fregit, apud omnes gentes re-
 ceptum est. Attende vero, mi Nicanor, quemadmodum
 circa inducias sese Poloni gesserint, & Uladislao pariter &
 Ioanne Casimiro Regibus.

Fervebat Uladislao vivo bellum Suecorum cum Cæ-
 sare, cautumque lege erat: *Quod Rex Vladislaus ac ejus suc-
 cessori Reges Polonia, Regnum item Polonia & Magnus Du-
 catu*

carus Lithuania, cum provinciis & Principibus sibi subjectis, nil hostile moliri debeant durantibus istis induciis, contra Christianam Reginam Regnumque Suecia & ejus provincias ac civitates, & nulla classe armata uti, neque eam aliis quibuscunque subministrare contra illud Regnum.

Non numerabo inter læsa conventa, quod simul induciæ pactæ sunt, sex millia equitum Polonorum, duce Paulo Noskonski præfecto Lomziacensi, signa Cæsarea acceperint; etsi hostiles vires permultum eo creverunt. Id non agā quia non proxime in Suecos, sed illorum foederatos Gallos tantum illi pugnaverint, quodq; proceres Poloniæ illos mox severis edictis in patriam revocaverint. Accepto nimirum hanc excusationem. Non computabo etiam inter injurias, quod Polonorum alij multi Cæsari adversus Suecos ipsos militaverint. Nemo hoc Polonis hætenus non condonavit: eoque nihil habuit causæ nuperus Polonus Legatus Christophorus Przimski, cur id defenderet à culpæ criminatione. Frustra sane excusas quod incusat nemo.

At vero quod per mediam Poloniam Cæsareus hostilis miles, nemine vetante, nemine vel leviter sese opponente, bis in provincias Regno Suedico subditas Uladislao Rege penetraverit; hoc vero non vacat culpa fractæ fidei. Prima excursio fuit Botio duce in Livoniam nihil hostile tū expectantem. Altera in Pomeraniam duce Crockovio. Ad neutram hosti fuit aditus nisi per mediam Poloniam. Non alia etiam via utraque incurso fuit instituta; non alia repulsus hostis se recepit & ultimum exitium evitavit. Quis non videt, talia institui non potuisse, nisi republica Polonica, non connivente tantum, sed conspirante clanculum in perniciem Suecicorum exercituum? Nec sane talia fieri solent in Regno rebus suis latagente. Erat vero

ipsa quasi salus Suedici exercitus collocata saltim in Pome-
 rania tranquilla possessione: quam proinde plurimum pro-
 fecto læsisset Crockovius, nisi celeritate & felicitate Konigs-
 marckij fuisset oppressus. Hunc vero non solum per Poloni-
 am invadere Poloni permiserunt: sed monitus etiam & ro-
 gatus à Regni Suedici Senatoribus Senatus Polonicus,
 saltem ut redire hominem prohiberet, hunc tamen per
 Poloniam effugere passus est, Konigsmarckio autem
 persequenti transitum denegavit. Imo illi Crockovio ex
 arce Pucense aliisque Poloniae castellis arma ac tormenta
 bellica submissa sunt. Botij irruptionem, conquerentibus
 Regni Suedici proceribus, excusare quidem conati sunt Po-
 loni, frigide tamen, ignorantiam caussati. Ut proinde in
 Crockoviano hoc negotio saltem nullo eos colore fucave-
 ris, à culpa hostilium molitionum contra induciarum leges.

Porro cum Oeseliam insulam Danus Regno Sueciae ces-
 sisset, inter reliquas pacis condiciones, idem ille Vladislaus
 Rex non dubitavit insulanos ad defectionem à Suecis, in
 Regni Poloniae ditionem, misso multis cum literis & man-
 datis ad Oeselienses suo nobili camerario Bergio, invitare.
 Literæ quam multæ hodieque superant: & palam adeo res
 acta est, ut negari non potuerit à quoquam. Eo vero co-
 natu ruptam induciarum illam quam præmissimus legem,
 non minus luce meridiana est clarius. Quid enim est *mo-
 liri* aliquid *contra Regni Suedici provincias*, si hoc non
 est?

Ad hoc Vladislaus ille Rex ipsos quoque Livonos sol-
 licitavit, ad defectionem à Suecis. Clanculariis quidem
 artibus res, ut solet, gesta est, emanavit tamen & plurimis
 testimoniis innotuit; usque adeo, ut nec hæ molitiones
 queant fronte haut erubescente negari.

Magis arcanis consiliis agitati fuerunt conatus Valdi-
 slai cum

slai cum Christiano IV Daniae Rege, cum Arnhemio, & Baudisio; ita tamen, ut prudentem neminem temere fefellerint, in perniciem Regni Suedici eos institutos, solo Numine frustrante iniqua facinora.

Hæc omnia jam tum Vladislao Rege contigerunt. A Ioanne Casimiro nemo non Sueciæ Procerum, cum Regina ipsa Christina & Rege Carolo Gustavo, majorem pactorum fidem expectasset. Defuncto Vladislao fratre, rogata ab illo pariter fratreque ejus Carolo Ferdinando, Serenissima Regina de eligendo Rege consultantibus Polonis Ioannem Casimirum in Regem studiose accurateq; commendaverat: ac proinde omnium una spes erat, tandem aliquando vetus carcinoma, post tot annorum intervallum, animorum æstu jam defervescente, remedium admittere, inque id Ioannem Casimirum novo beneficio devinctum, operam sedulo daturum. Accedebat quod Poloni à Cosaccis, Tataris, Moschis undique premerentur, domi consiliis viribusque, foris auxiliis omnium Christianarum gentium nudati. Quis itaque non sperasset, saltem nunc serio incubituros cum suo Rege Polonos paci, aut minimum induciis cum Sueco pactis? Quid autem Poloni? Piascius ipse p. 509 testatur, propendisse illos magis in Casimirum Regem eligendum quam fratrem ejus Carolum Ferdinandum, quod esset *suffultus prerogativa hereditarij tituli Regis Sueciæ*. Septennium circiter est, cum Ioannes Casimirus potiri rerum coepit: tantum ab est vero illum interim serio consilia pacis agitare, ut pene nunquam defuisse dixeris fidem induciarum violare. Harum legibus adjectum erat, quid in titulis Regiis utrinque observari debeat, & quidem Poloniae Regibus abstinendum à titulo Regum Sueciæ: imo hoc quasi in basin substratum fuit induciis, utpote quum eo cave-retur Regno Sueciæ de libertate sua, Regibus de securi-tate.

rate. At vero novus hic Rex nunc vafro commento usus, lingua & more Gallico literas scripsit (quas antiqua consuetudo Latinas exigit) ne scilicet videretur ex lege abstinuisse debito sibi titulo, aut Reginae indebitum tribuisse: nunc Latine scribens, palam sive in sigillo sive in ipse titulo nomen Regis Sueciae sibi usurpavit. Nunquam, id quod lege erat cautum, ut observaret potuit induci: etsi bis solemnibus de pace tractatus ea una pene de causa irriti redditi sint, ceu jam ante narravimus. Nec vero Regina duntaxat hisce ludibriis à Rege illo fuit contra induciarum pacta perpetuo exagitata, sed & Rex Carolus Gustavus; quamvis erga hunc solito modestiorem sese exhibuerit.

Audivisti jam de injuriis hisce monitos ipsos Regni Poloniae Senatores à Senatoribus Regni Sueciae. Dum expectatur emendatio, ex variis locis certissimis testimoniis adfertur, Regem Poloniae, more sui fratris, Livonos ad defectionem invitare, imo illos pacandis Cosackis in praedam offerre. Quae *molitio* inimica quam maxime est utique sanctis induciarum pactis. Non sane est quod existimes, incerto hæc rumore niti, cum in promptu sint testimonia quamplura.

Nec his vero contentus Rex ille, nova clam foedera molitur, tantum in perniciem Regni Sueciae. Novisti, Nicanor, quanti inter sit illius Regni, ne qua peregrina classis Balthico mari incumbat. Vertitur in eo sane salus Regni: utpote cujus provinciae pleraeque mari illo alluantur, ac proinde expositae sint incurfibus cujusque validae clasfis, si sit infesta. Hinc prudenter caverunt dudum Reges Senatoresque Regni Sueciae, ne qua classis peregrina maris illius tranquillitatem perturbaret. Diserte in pactum induciarum est receptum, quod jam audivisti: *ne Polonus armata classe utatur, nec eam aliis subministrer in regni Suedici detrimentum.*

23

trimentum. Ex aduerso Rex Polonus vicinos amicosque Suecorum, præsertim mare Balthicum vel accolentes vel navigantes, solis Suecis exclusis, omni studio allicit in fœdus de paranda classe, & quidem peregrinis viribus maxime fulcienda, fœderis formula jam concepta. Non indiget Polonia Regnum classe, salim quamdiu induciæ valent. Quare ergo jam classem meditatur nisi in Suecici Regni damnum? Quur ab illo suo novo fœdere solos Suecos exclusos vult? Certe communis boni si quod ab illa classe fuerit expectandum, etiam hi utique participes debebant esse, quum omne mare illud Balthicum finibus Suedicis potissimum sit inclusum. Id prorsus intolerabile, hæc agitari ipso illo tempore quo pacis componendæ causa in Sueciam Legati à Polono sunt missi. Cui enim prudenti non suboleat, missitationes illas institutas fraude quadam; ut nimirum eo tutius laterent insidiæ, & Sueci pacis spe inflati, minus debito rebus suis attendentes, eo promptius circumvenirentur.

Tot modis uno non integro septennio, non dubitavit, in summa licet virium suarum debilitate, laceßere Suecos contra induciarum leges Rex ille Ioannes Casimirus. Quid censes fuisse facturum, si animo facultates respondissent? Sed non est quare quidquam divinemus de futuro, cum nimis liquido pateat, quantum non Uladislau tantum, sed Ioannes quoque Casimirus Rex sanctam fidem induciarum violaverint fregerintque.

Dixeris forte, omnia hæc nullo successu facta & in cassum; ac proinde nõ oportere vanos conatus revocari ad animũ. At vero ipsas *molitiones* quasq; jam percepisti induciarum legibus esse vetitas. Et vero quæ sint induciæ illæ, quarum ope non sis tutus aduersus molitiones? Certe bellum apertum utilius fuerit illa quiete, quæ molitionibus quibusve
hosti

hostilibus exposita est. Nemo profecto prudens talem quietem feret, aut illam hoc nomine dignabitur. Quis itaque non merito indignetur, si sentiat nunquam se non peti molitionibus occultis, quo tempore sacramento tranquillitas firmata erat? Nullum sane majus argumentum est iniqui & superbi animi, quam si viribus destitutus injuriarum non desinas. Insolentiam in potente ut excuses, in debili intoleranda est.

Sed soli Reges peccaverunt forte, nulla reipublicæ Polonicæ integræ culpa. At vero, utique non potuerunt Regni Senatores latere, ea quæ memoravimus facinora, quum in vulgus pene omnia innotuerint. De quam multis conquestum apud illos sæpius est. Quare itaque passi sunt Reges suos ita insolescere contra pacta conventa totius reipublicæ? Parcere nimirum voluerunt Regibus quo gratiam eorum obtinerent, quasi tanti non sit in Sueciam peccare. Aperte sane id patuit primo de pace Lybecensi congressu, quum post longam moram tandem Legati causarentur, non se ausos Regem suum de mutando titulo appellare. Atqui apud omnes populos recepti est juris, ut reipubl. universæ imputetur crimen, in quod cum possit & debeat animadvertere, permittit illa impune: nec à moribus Polonicis est alienum, sed satis familiare, Regum actus severe improbare ac perstringere. Itaque quod adhæc omnia præter morem maluerint connivere, culpa jam omnium facta est & communis & publica.

Verumtamen cautum fuit induciarum legibus, ut de iniuriis interea temporis obortis, utrinque circa Livoniæ fines conventus fierent, per commissarios, salvis induciis. Ita est. At non est pactum, onus petendi Commissiones illas Suecis incumbere. Conquesti Sueci sunt sæpius de iis quæ fierent adversus pacta, apud Reges & Senatores Regni Poloniæ

loniæ. Polonorum itaque erat, querelis illis commoda excusatione aliqua diluendis, conventus indicere aut petere: utpote cum non Sueci sed Poloni injuriarum & fractæ fidei arguerentur. At vero ne quidem semel ab iis id serio factum est. Imo quandoque ad Suecorum querelas ne quidem per literas aliquid est responsum; alias non nisi frigida excusatione querelæ rejectæ, inani obtentu scilicet ignorantia in publica omnium conscientia, vel extenuatione iniqua commissi facinoris. Quem fructum ergo etiam commissionum potuerunt sperare Sueci, si quas petissent, tam indigne habiti? Et vero, nonne Lybecenses bini illi de pace congressus, in quibus non dubitaverunt Poloni ipsa Induciarum pacta violare, & plenipotencias viciosissimas producere, satis ostendunt, quam futuri fuissent inutiles si non perniciosi de sopiendis querelis conventus? Non fuit sane ex dignitate Regni Suecici, etiam post acceptas injurias, à Polonis emendicare commissiones illas quas vocant. Poloni quod hac in re jure imputent Suecis, non habent: cum ipsi crediderint infra suam dignitatem esse, læsis etiam & conquerentibus Suecis mitigandis, conventus ejusmodi procurare.

Hisce omnibus ad hunc modum non nihil majore cura abs te expensis, nonne jam vides, Nicanor, potuisse merito Suecos vel paci renunciare, si quæ illis pax cum Polonis intercessisset? Certe similibus de causis gentes pacatissimas passim ad arma convolare, idque bellum non injustum videri, notissimum est. Illis unque populis, qui maxime nunc accusant Suecorum arma, longe levioribus prætextibus bellum gerere, solemne est. Ut facile appareat, uri illos potius felice armorum successu, quam injustitia; & hanc non nisi inane invidiae odiique esse pallium.

Si pacis vero tempore ejusmodi injuriæ bellum mere-

D

antur

antur, quanto magis non nisi per inducias suspensis armis.
 Multum interest scilicet, Nicanor, inter pacis & inducia-
 rum status, nec quod in illo idem & in hoc tolerabile vi-
 detur, aut venia dignum. Rectissime Gellius: *non pax est
 induciae, bellum enim manet, pugna cessat.* Stricti juris omnia
 sunt per inducias: adeo ut si pars minus ex fide illas obser-
 vet, alteri parti mox jus in sese det armorum, nisi speciali
 conventionem aliter sit pactum. Quali ratione non vivitur
 in pace.

Video nonnullos haud quidem diffiteri, justo dolore
 moros Suecos arma tandem corripuisse: arbitrari tamen,
 dissimulandas fuisse omnes injurias & condonandas, quod
 jam tum Poloni misere affligerentur: nec enim afflicto ad-
 dendam afflictionem. Quorum probitas vehementer
 placet. At si afflicto aliquis, nec injuria forte afflicto,
 non desinat alios quietos haecenus & sibi indulgentes inju-
 riis laceffere, imo in perniciem eorum conspirare, an is
 propterea dignus est misericordia quia jam tum affligitur?
 Neutiquam. Extremæ enim signum est insolentiæ, et-
 iam inter adversa moderari non posse impotenti animo; ac
 proinde poena dignum est exquisitissima. Quid si certissi-
 mum sit, fore ut is qui jam affligitur, ubi liberatus fuerit ab
 ærumnis, te majore solito damno afficiat, an pietas exigit
 parcere illi afflicto, donec emerferit? Non sane hoc exigit
 pietas, & fuerit hoc summæ imprudentiæ. Ad hoc, est
 quaedam afflictio interdum alterius afflictionis remedium,
 perinde ut dolor dolori nonnunquam medetur. Itaque
 est interdum etiam ex re ejus qui affligitur, ut denuo affli-
 gatur. Habent hæc omnia in Polonis locum. Non defie-
 runt illi haecenus, rebus etiam turbulentissimis maxime-
 que afflictis, inducias Suedicas violare, illicque reipublicæ
 struere insidias contra conventa pacta; ceu audivisti. Cer-

tium

tum est ex signis innumeris, Polonos recuperatis viribus infestissimos hostes futuros Regno Sueciæ, & nihil nunc conatibus obstare perinde, atque ea quibus cum conflantur Moschorum & Cosaccorum arma. Denique jam redierunt eo res Polonicæ, ut nisi armis in Suedorum ditionem redigantur, succubiturn illud Regnum omne sit sævitia Moschorum, Cosaccorum, Tatarorum, Turcarumve: quod paulo post liquebit. Quum itaque jam dudum Poloni in sese dederint Suecis justam belli copiam, nec à morau posteriore ullum malis remedium, sed pericula maxima utrique parti (nam & Suedici Regni summo cum dispendio fuerit conjuncta Moschorum Tatarorumque de Polonis victoria) certo immineant, non pium amplius, nec prudens fuisset, & pericula & injurias justorum armorum abstinencia alere.

Nisi vehementer fallor Amice, satis jam feci primæ dubitationi tuæ.

ALTERAM itidem nunc, paucis tamen, expediemus. Et quidem demonstrabimus primo, *re republ. Poloniam non fuisse Moschis Cosaccisque parem, sed certo fuisse succubituram, atque ita futurum fuisse; ut latus illud Germaniæ populis istis barbaris de-regeretur: deinde vero, novis viribus prudentique Suecorum administratione, ita suffulciri Poloniam posse, ut Germania ab isthoc periculo sit libera.*

Prius illud palam est, vel ex iis quæ hoc proximo quinquennio contigerunt. Quantos enim progressus fecit Czar Moschorum brevi tempore per Lithuaniam & Russiam Polonicam! Quam invalidam & levem manum tantæ multitudini tantoque robori objecit Polonus! Quanta porro sunt multitudine pariter & præliandi promptitudine rebelles Cosacki, & qui cum iis conspiravere agrestes Russi! Quantillum est quod Poloni opposuere! Quamve omnia infeli-

citer successerunt ! Nonne per est verisimile, in Suecia
vis & auctoritas intercessisset, futurum fuisse, ut vel hæc hy-
ems proxima Germaniæ finibus Tataros, Moschos, & Co-
saccos miscuisset ? Nec vero est quod expectare meliora
à Polonis potuerimus; quæ illorum fuit corrupta respu-
blica.

Lustrasodes, mi Nicanor, militiam Polonicam. Nul-
la illi populo auxilia ab ulla Christiana gente. In Tataris
spes fuit Reip. posita: hoc est in iis qui in speciem amici, aut
infidi incertique, & sub ipsa amicitia specie sævi sunt regi-
onis vastatores, in universon Christianæ hostes fidei &
Polonorum veteres inimici, soli prædæ intenti.

Iam cum miles sit alius delectus aut evocatus, alius merce-
narius, uterq; sive pedestris sive equestris, & quidem aut pe-
regrinus aut patrius: non equidẽ nega vero, olim magnum
robur fuisse evocati equitis Polonici; confusus illis quæ Sa-
moscius in Gallia jactavit, *Polonia Regem cum bellum illatum
propulsandum sineq; defendendi sunt, nulla impensa facta, supra
centum milia hominum armare;* quanquam vehementer labo-
ret annalium Polonicorum fides apud quam multos, dum
præclara nobilis illius militiae facinora narrant ad poste-
ros. At vero jamdudum in illo quidem Polonico equite
ostentationis & inanis famæ plus fuit quam solidi præsidij.
Ne quidem ipsi Poloni, gentis suæ haud parci laudatores,
virium hoc manifestissimum ausu fuerunt dissimulare. Unum
pro multis nunc tibi producam testem, gente Polonum, Si-
monem Starovolscium, doctum & eloquentem scriptorem
libelli cui Poloniæ nomen est. Is diserte suo loco disserens
de Regni viribus, cum multum jactasset nobilem Poloni-
cum equitatum, addit: *Sed in ista multitudine duo desideran-
tur quæ in bellis gerendis maxime sunt nociva, celeritas nimirum
& obedientia. Quia & tarde nobiles sub signa conveniunt. comitiis*
prime

primo tot hebdomades celebratis, sine quibus bellum edici non potest: & difficulter ab œconomia sua uxoribus atq; liberis diuelluntur: usq; tertium edictum expeditionis bellicæ prava consuetudine expectantes. Cumq; jam ad locum designatum convenerint, tum se unitos & armatos animadvertentes, aut contra Regem aut contra Senatum tumultuantur. Vel etiam interdum Reges ipsi tardius in expeditionem procedunt & mora tempus elabi utro patiuntur: ne vel à nobilitate ob malum regimen exagitentur, vel prætensionem eorum cum diminutione suorum reddituum aliquid tribuant. Unde incommoda ista Respubl. prospiciens, stipendiario milite ordinariè bella peragere consuevit, generalem autem nobilitatis expeditionem, in ultimum tantum casum reservavit, ut, si vel tributa non sufficerent, vel hostis ita potens esset, ut ei resistere conscripto milite Generalis belli nequiret, tum ad generalem omnium nobilium expeditionem, tanquam ad ultimum remedium confugiendum putarent. Idem Starovolscius paulo post: Quo autem in ejusmodi expeditiones paratior nobilitas fieret, statutum est jamdudum publico Comitiorum decreto, ut prima post Paschatis festum Dominica, in singulis satrapiis lustratio in armis fieret, & quisque Palatinus suorum provincialium nomina in tabulas referret. Quod, æque ut & alia instituta patriæ, aut penitus negligitur, aut certe neglectim peragitur, pœna in delinquentes valde levi assignata. Accedit porro, quod illa nobilium multitudo evocata, licet velit, non possit tamen unum in corpus coire, propterea quod præsidario milite pene ubivis sit destituta Polonia, ut & circa fines commodis arcibus contra subitas incursiones paratis. Fatetur etiam hoc Starovolscius hisce verbis: Illa ingens nobilium equitum multitudo ob malum rei publ. regimen nullatenus simul convenire contra hostem potest: nam aliter nudarentur provinciæ conterminæ potentibus vicinis, quas utique custodire oportet, cum militem in urbibus præsidariū nullibi omnino habeamus, qui impetum supervenientis

hostis

hostis aliquomodo reprimere possit, praeter paucas cohortes in Russia quae excubant. Vide mihi jam quælo decantatum illud robur nobilis equitatus Polonici quam sit invalidum: & tamen hoc & debebat esse & olim fuit dextera quasi manus Regni illius.

Instituerat olim & peditem evocatum, prudente consilio, Rex Sigismundus Augustus. Audi vero & de illo Starovolscium. *Pedestris quoque militia Augusti Regis invento, tam ex urbana quam è pagana plebe delecta, fere jam evanuit: & vix aliquot centenariam numerantur, eaque nullius frugi, qui quindecim millia superare debuerunt. Reliqui omnes, avaritia praesidium, censum exsolvere jussi & rusticanis laboribus adscripti, cingulum militare deposuerunt.* Laudo quod ille subjungit consilium, de juventute deligenda etiam ex agresti plebe in pedestrem militiam: neque dubito fore id utilissimum. At observo heic, non quid fieri possit aut debuerit, sed quemadmodum sese nunc adeo habeat militia Polonica. Et vero unice meretur annotari, illarum Russiae partium plebem, quæ Starovolscio judice ad delectum omnium aptissima, multis injuriis irritatam, correptis armis aliquot jam annos oppugnare rempubl. Polonicam, ita ut hanc hodie experiatur acerrimum hostem. Sed & in univrsum de illo peditum Ordine habemus fatentem Starovolscium illum. *Pedites paucos habemus, (inquit) eosque è plebe omnes, non ita ad pugnam quam ad labores castrenses evocates: ut nimirum fossas dum opus fodiant, vallum excitent, pontes construunt, vias sternant, tormenta & impedimenta bellica conducant, atque demum castra ipsa custodiant. Quod si vero oppugnationem loci alicujus meditamur, tum è Germania aut Vngaria mercenarios nobis pedites adducimus, qui sunt exercitatiores nostris.*

Saltim itaque in evocato milite domestico nihil est praesidij

31
præfidij reipubl. Polonica. Specta fodes jam & conditi-
tium. Equite vix alio utuntur Poloni, etiam mercena-
rio, quam ex nobilitate patria conscripto, quem quod par-
te quarta regionum proventuum in stipendium fruatur, ex
instituto Regis Sigismundi Augusti, Quartianos appelli-
tant. Solet sane ille fortem satis sese ostendere. At vero
simul disciplinam non audit, & si recte rem æstimes plus fe-
rociæ habet inconsultæ, quam constantis fortitudinis. Sed
& illorum ferocium parva admodum manus est: alij ma-
gis lingua quam pectore valent, & ut primo impetu ani-
mosi, ita repressti leviter statim languent atque à fuga præ-
cipite quærunt subsidium. Multus quidem est in iis lau-
dandis Starovolscius: at si ex vero æstimes illius narratiun-
culas, apparebit, vehementer illum errare, dum soli illi e-
quitatui adscribit facinora, quorum laudem maximam ad-
mistus pedes meruit.

Nec ego nec tu illis rebus interfuimus, Nicanor: pro-
vocare tamen non dubito ad ipsas Polonorum historias,
quæ neutiquam profecto Starovolscio consentiunt.

Majus hætenus robur & præfidium rebus suis invenit
Polonia, in illo pedite gentis suæ mercenario Cofaccorum
Zaporovianorum. Et vero ex quo hanc militiam in ordi-
nem & leges redegit Stephanus Rex, munimentum ille re-
gni fere unicum fuit adversus Scythicas præcipue incurssi-
ones, nunquam pene non metuendas, & vim Turcarum.
Verum hoc olim fuit. Nunc quantum mutavit! Rebus ge-
stis, & numero, & remotiore regia loco, ipso denique so-
lo suo & cælo, cum non in tempore cavissent Poloni, in
eam magnitudinem miles ille sensim excreverat, ut coër-
centium morderet frena; ac proinde prudenter ita erat tra-
ctandus, ut non advertenti (*ὅτι προσωγῶνις τὸ δὲ αὖν* jubent
sapientissimi Græcorum) subtracta quidem insolescendi
facultate

facultate, in amore tamen & reverentia Polonicae reipublicae perseveraret. Poloni vero primum Cosaccos injuriis irritare, inde arma in eos vertere, omnem militem illum pene exauctorare, nec ita quidem ab injuriis abstinere. Unde tandem Bogdano Chmielnicio duce, acerrimum illud belli incendium orrum, quo septem jam annos Polonia universa tantum non conflagravit.

Multis injuriis laesos Cosaccos, ne quidem prudentiores Poloni ipsi dissimulant. De illis inter multa alia haec sunt verba Stanislai Lubienski Episcopi Plocensis in Censura Laureae Austriacae Julij Belli: *Ceterum quadraginta proximis istis annis, numero & fortunis quas ex Asiaticis praediis contradunt aucti, praedia quoque & domicilia in oppidis Regiis & Nobilium habere caeperunt: quibus & uxores & res pretiosiores deponerent. Cumque locorum domini & Regii praefecti eos censu ac tributis gravarent, & quasi in servitutem redigere vellent, saepe illis rebellarunt. Ita orto ex libidine & cupiditate privatorum desidio, aliquoties eos publicis armis & impensis coercere opus fuit. Consule vero, Nicanor, & Piasecium. Ille narrabit, jam anno 32, defuncto Sigismundo, tempore interregni, cum alia tum religionis Graecae salvas immunitates sibi petiisse Cosaccos à Regni Ordinibus, nihil tamen aliud accepisse responsum, quam curam sibi futuras religionis Graecae rationes. Pristinam scilicet & avitam Graecae religionis, cui allueverant, loco per vim invitae Sigismundus curaverat obtrudi, ut & aliis Ruthenis, ritus Latinos aut certe illos, per Unionem cum Romano Pontifice institutam, Papali cultu interpolatos. Quae intolerabilis est animorum servitus. Eiusdem Piasecij haec sunt verba pag. 494. Hoc anno, (1637) licet fortuna exituque tristiore, Cosacki pro retinendis libertatibus suis laborarunt. Cum enim diversi proceres Regni Poloniae, in ditionibus Kijoviensibus, Cosaccorum praecipuis sedibus, multas possessiones*

possessiones partim emptione partim liberalitate Regis acquisivissent, census earum ut augerent, licentiam Cosackorum quæ tali ipsorum proposito obstare videbatur, refrenari oportere, apud Regem Senatūq; prædicabant. Narrat mox prolixius, quemadmodum post acerrimum conflictum, victis Cosaccis, dux eorum Paulucus cum quatuor aliis antesignanis post acceptam fidem deditioe sint capti. Idem pag. 501. multis persequitur, contra datam, fidem ducem Paulucum cum suis capite plexum: & publico Comitiorum decreto, omnes immunitates una cum oppido Techtmirovu Cosaccorum societati concessas à Regibus Poloniae, fuisse abrogatas, negotio dato præfectis bellicis, ut nova expeditione suscepta, comitiorum illi decreto resistentes extirparent. Cum deinceps retulisset, belli illius adversus Cosaccos initi variam fortunam, Cosaccosq; deditioem tandem fecisse accepta securitate, fore ut in proximis comitiis pristina libertates ipsis restituerentur, addit, solutis castris cum diffluerent manipulatim ad propria, plurimos eorum à milite regio trucidatos, privilegia ipsorum in ambiguis Comitiorum deliberationibus mansisse; quodque magis, (inquit) tribunus seu commissarius illis à Rege nunc unus nunc alter datus stipendia ipsis defraudabat, serviliterque eos tractando, non nisi questum quarebat ex illorum obsequio. Fatetur idem Piafecius pag. 508 Bogdanum Chimielnicki, ob injuriam atrociorē acceptam à præfecto domicilij sui Corsumi, redditum insolentiorē, imprudentia vero ducum Polonicorum omnem Cosaccorum sentinam, jam exacerbatorum acceptis diversis à præfectis locorum injuriis, tum & à tribunis seu commissariis apud eos regijs, quasi stipendia ipsis retardarent, & eorum obsequio ad suos questus abuterentur, ad seditionem provocatam esse. Hæc omnia Piafecius non dubitavit ad posteritatem referre. Sicut ingenua etiam ejus confessio extat pag. 509. de plebe Russica, quæ eodem cum Cosaccis tempore, anno nimirum

1548, arma corripuit: illam nimirum cum esset Græci schismatis, pertinacius infensam ritui Latino, dominisque suis, Vnionem ut vocant istos ritus confundentibus, & quod ab ea colonaria (quia plerumq; ibi Nobiles, fundos suos locant Iudæis, insatiabili avaritia augendis possessionum censibus assueti) immensa extorqueant.

Sed non est quare de causis motuum Cosacciorum hoc loco differam. Satis est si observes, Nicanor, ab illo milite nihil expectari hodie posse præsidij adversus Moschos quidem. Et vero eorum utriusque ritus sacros Græcos colunt; jamq; adeo Cosacci in ditionem pene Magni Moschorum Ducis concesserunt: non adeo pridem foedere cum Tataris pacto Polonos aggressi sunt. Certe jam septem annos integros infensissimum reipubl. suæ hostem experta Polonia est Cosaccos suos; suntque illi hodie Moschorum Duci sacramento adstricti, tantum abest ut ingruentibus Moschis sese sint opposituri.

Superest unus miles externus. Et vero illo solet uti Polonia ex Hungaris, præcipue tamen ex Germanis conducto. At vero hætenus quidem nunquam ille ad insignem numerum excrevit. Nec Germani nostri signa Polonica amant, quod durius plerumque habeantur & iniquius ab insolente Polonico equite. Ne quid nunc dicam de illo odio, quo plerique Poloni ingentem omnem Germanicam feruntur. Certe nec Poloni nisi agris oculis Germanum militem vident, nec Germani Polonum fidum sibi solent experiri. Ut vero aliquid reipubl. Polonicæ opis sit positum in illo milite externo: quantillum, amabo, illud est! Quam impar sane Moscho, Tataro, Cosaccis! Et vero in universum miseram illam reipubl. cujus robur est in milite peregrino collocatum!

Expende porro, Nicanor, quam etiam reliqua sine quibus bellum non geritur aut miles officium non facit, fuerint
apud

apud Polonos non satis idonea iis immanibus hostibus repellendis. Audi vero, sodes, ante omnia communem aliquam de iis omnibus Starovolscij confessionem. Cum ad potentiam, ait, & firmitatem cujusque status requiratur numerositas virorum bellicosorum, abundantia commeatum, pecuniarum magnitudo, armorum sufficientia, & frequentiamunitionum: nullum prorsus ex predictis conditionibus debite & convenienter habemus. Hæc ille prudenter simul & ingenuè. Audivisti jam tum ejusdem æque ingenuam confessionem de milite ipso: & à nobis ille oculis tuis modo est exhibitus. De singulis reliquis in promptu est adferre itidem plurima: ne molestus sim tamen, non nisi uno illo Starovolscio teste nunc utar.

Hujus hæc sunt verba: De commeatu non est dubitandum, quin tantam in bellis multitudinem Rex Polonia alere possit: cum sit cuique manifestum, Regnum Poloniae posse alia duo semilia regna, prout ipsum est, non modo frugibus sed & carnibus & alio campanatico sustentare. Nihilominus vos Poloni in qualibet expeditione bellica fame laboramus: atque sæpissimè res jam jam ad finem perductas, propter commeatum penuriam, turpiter deserimus. Quod totum procedit ex socordia præsectorum belli, aut potius Reipubl. Ordinum, qui dum aliquorsum bellum edicunt, nusquam in partibus illis de commeatu provident, sed quod cuique militi fors offert, id rapit in transitu; & postea sese cum equis & famulis in castris sustentat. Fame vero oborta, aut morbis passim omnes intereunt, aut nolunt obedire ducibus suis, & dilabuntur. Quod si vero Respubl. primum ibi de commeatu provideret, quo exercitum mittere veller, & commeatus ille, ob abundantiam rerum omnium, parvo certe constaret, & expeditionem propositam facile ad finem optatum deduceret.

Pergit idem Starovolscius: Iam autem quoad pecuniam, parata illa in arario nusquam reperitur, sed tum demum, cum

bellum per Comitia edicitur, provincialibus imponitur, vectigaliaque diversa bello finiando sufficientia statuuntur. Sed & hæc ipsa, vel tarde conferuntur, vel non ex integro in ararium inferuntur, prior pars privatorum cupiditati cedit. Quæ si paulo ordinarius colligerentur, atque etiam tum, cum bellum nobis nullum est, moderate imponerentur, & asservarentur in promptuariis: profecto & exercitus nostros celerius in hostes educremus, & militem ipsum obsequentiores in bellis haberemus: qui dum avaritiâ gubernantium stipendia sibi retineri vident, facile in perniciem patriæ conjurant, quod jam sapissime sumus experiri. Hæc de pecunia publica ille. Debuisset autem merito addere, pecuniæ exiguam vim posse contrahi, quoniam Episcopi & Religiosi nihil de suis bonis in publicum conferunt, cum tamen habeant opes longe maximas, multo certe majores opibus Nobilium, Regiis proventibus pene suppare. Quo nihil est indignius.

Sed audiamus porro Starovolscium. *Arma quisque sibi privatus curat* è Germania, aut aliqua alia gente vicina portari: quia Rex aut Respubl. nullum armamentarium publicum habet. Sunt tamen aliquot in locis repositoria tormentorum majorum nuperrime à Serenissimo Rege Vladislao IV instituta: sed plura multo & ordinatiora civitates habent, itemque nobiles nonnulli & proceres Regni.

Postremum & hæc addit: *Quantum ad munitiones & fortalitia, candide fatendum est, illa omnino in Polonia nulla existere, præter aliquot castella privatorum; idq; sparsim per provincias & Regnum, ut est Zamoscium, Lancurum, Zbarasium, Nesuizia, Lachovicia, Medirecia, Dulona, aliæq; minutiores populationes.* Hæc Starovolscius. Vult quidem idem ille: propugnaculis non esse opus, quod Poloni sua facile vel pectoribus suis tueri possint: prout hæctenus tutari, sint, aperto potius Marte cum hoste decertando, quam vel stratagematis utendo vel

do vel propugnaculis sese includendo. Verum hæc quidem persuasio æque est inanis atque illa veterum Laconum: quam proinde sapiens vir Aristoteles in opere Politico & nimiae ruditatis nomine traducit & præclaris rationibus convellit. Et vero, ceu ille quoque dicebat, errorem illum res ipsa convincunt & consensus omnium gentium prudentiorum veteris pariter nostrique ævi. Nec profecto quod aperto Marte hætenus tuta fuerit Polonia, etiam imposterum par fortuna speranda. Imo sperari illa non potest, postquam virtus prisca militaris multum adeo mutavit, & potissimum militem suum Polonia hodie experiatur hostem. Certe cum Poloniam natura ipsa vel mari, vel fluviis, (Borysthenem excipio: sed illum jam tum suum fecit Moschus) vel montibus nisi Hungariam versus, vel sylvis aut paludibus inaccessis neutiquam muniverit, & ab arte nihil accesserit præsidij, præ omnibus Europæ rebus publicis Polonia virium imbecillitate laborat.

Quum in hunc modum vero omnis res militaris Polonica sese habeat, cui non patet, imparem esse Poloniam repellendis vel solis Moschis; præsertim postquam non tantum Russica plebs Poloniæ, verum etiam Cosacci ipsi in Czaris imperium transierunt?

Neque vero est quod cogitemus tempora prisca, aut veterum Polonorum in Moschis domandis felicitatem. Plurimum enim decrevit vis Polonica intra paucos annos, præsertim ex quo Zaporovianus miles plebe Russica stipatus Polonos deseruit, quod jam sæpius monuimus. Ex adverso longe melior hodie est ratio Moschicæ militiæ quam fuit olim. Utpote quum Germanico more signa sequi, ordinem servare, audire disciplinam & quidem sub ducibus Germanis caperit. Quodque maximum est, hodie sub imperatore est miles ille, juvene belli avido, omni-

bus domi pacatis: quum paulo ante á domino ignavo, & rebus domi vel corruptis vel certe post diuturnum civile bellum fessis, haberetur. Nec enim nunc repetam, quanta Moschorum viribus facta sit accessio per Cosaccos & agrestem Russorum Poloniae manum.

Non est etiam quod existimes, potuisse Polonos restituere in integrum res suas. *Primo* enim ea utique vis fuit Moschica, isque irruentis mali impetus, ut nisi parato jam & constituto remedio reipubl. interitus haud potuerit averti. In omni mora periculum fuit, dumq; deliberassent Poloni decomponenda rectius reipubl. jam periissent, & in finibus Germaniae jam hæsisset Moschus.

Is *deinde* fuit status reipubl. Polonicae, ut nec vitia sua ferre amplius potuerit nec domesticam medicinam admittere. Consultationibus publicis comitiorum quid potuit esse magis confusum, factiosum, & turbulentum? Parum abest quin Euripideum illud de iis affirmare licuerit: *ἔδειξ' ἔδειξ' ἀχρεὶ ἔδειξ'.* Quid magis perniciosum reipubl. quam paucorum Nunciorum terrestrium, quos vocant, obnunciatione, integra Regni comitia reddi interdum irrita! Quanto in vilipendio fuit Regia auctoritas! Quid Regibus tandem reliquum mansit præter tenuem splendorem! Non disputabo nunc, quibus de causis & per quos ingentem illam jacturam fecerit Regia Majestas. Scio enim & à Regibus ipsis illam præcipitatam, & à Regni Ordinibus sensim esse subrutam. At profecto ea est populi illius indoles, ut etsi ferre nequeat dominatum integrum, nequeat tamen etiam ferre integram libertatem, ac proinde nisi Regis dignitate salva ipse salvus esse non possit. Iam cum ante hac magistratus sacri pariter profanique libera Regum prudentia constituerentur; quantis factio-
pibus, quantis tumultibus, res sancta & reipubl. summe
necessa-

necessaria jam annos aliquot cæpit involvi! Dixeris nihil perinde reipubl. aliquam diu turbasse. Ipsa summa judicia laborasse, ut ita loquar, lethaliter querela publica omnium fuit. Ipsemet Starovolscius non dubitavit inter causas felicium armorum Gustavi Adolphi Regis in Polonos referre, *iram Numinis, ob tot scelera publica impunita.*

Porro in omni populo Polonico credin' fuisse qui serio optarint reipubl. statum qui erat integrum? Mihi vix videtur. *Primum* enim utique religionis obtentu inter sese hostili prope fuerunt Poloni animo, ex quo Sigismundi Regis cura Jesuitæ in Regno illo invaluerunt. Iam à multis seculis scilicet Ruthenica gens, quæ aut Poloniæ Regibus aut Magnis Lithuaniae Ducibus subest, Græcos ritus sensusque amplexa est, multum à Romanis diversos, quibus populus reliquus fuit addictus. At semper inter illos pacata omnia: nec sacrorum diversitas reipubl. civilis commune studium turbavit. Posteaquam Romanus cultus avorum memoria passim terrarum ab erroribus superstitiosis purgatus est, in Polonia quoque numerosa satis multitudo novis illis partibus accessit: non sine aliquo motu quidem, qui tamen intramodum fuit, nec aliquod animorum divortium induxit. Simul vero Sigismundus Rex Jesuitarum consilio & opera sacra profanaque omnia cœpit regere; jam omnia turbari, solis Romanæ superstitionis asseclis honores dignitatesque vindicari, diversa sentientes convitiis & contumeliis affici, in eos tanquam hæreticos extrema meritos omnem reliquum populum incendi, omnes urbes Jesuitarum collegiis alligandæ juventuti idoneis repleri, misero denique Ruthenorum populo atque adeo & Zaporovia nis Cosaccis Romanensia illa per vim obtrudi. Unde ita in partes scissus est populus, ut jam ipsimet reipubl. suæ indignentur partes
quæq;

quæq; Romanenses enim illi, etsi numero & dignitate reliquis prævaleant, accensi indocto zelo, cum injuria conjunctum existimant quod supersint qui sentiant aliter, præsentem felicitate sua neutiquam contenti. Reliqui dolent, deprimi se & honoribus debitis privari tantum ob innoxios sensus. Multo maxime fremunt Rutheni vim passi. Nulla harum partium igitur amare potuit præsentem reipubl. statum, quippe quum nulla non de injuria conquesta sit, quam ex publico statu acceperit.

Lege, sodes, Nicanor, quæ ipsemet Piafeci narrat, de Jesuitarum quidem auctoritate apud Sigismundum pag. 300: quemadmodum illi Jesuitæ innumeris contentionibus urbem Rigam ad desperationem adegerint pag. 345: de turbis ex Unione quorundam Russicorum antistitum cum Papa Romano facta exortis, pag. 139. & 444. & 459. Quo ultimo loco ut & pag. 445. 448. 456. 458. simul discas, Evangelicorum tolerantia, sacramentis Regiis dudum confirmata, quam sese opposuerint in illo post Sigismundum interregno optimatum primores, quodque illam non admiserint Præsules, nisi addita illa clausula: *salvis juribus Ecclesie Catholicae Romanae*: quæ quid sibi velit nemini est occultum. Indico duntaxat tibi loca, quæ possis consulere si libet: nec enim mei est instituti hæc omnia plene narrare. Staravolscius non dubitavit affirmare, eo rem rediisse *ut nemo in Senatum admitti, aut admittora subsellia vocari quisquam potuerit, nisi Romanae professionis*. Kobierzyckius vero, quo loco in defuncti Sigismundi laudes se diffundit, l. 1. *Vladislai Principis*, hisce verbis utitur: *Constantissimum maternæ pietatis cultorem habuit Polonia: quam serpente hereseos contagione leni ac efficace (efficace sane apud ambitiosos, ac iniqua & communi omnium libertati adversa) medicina ad veteris orthodoxæque religionis revocavit*

vocavit sensum, cum praefecturas & magistratus deferret viris
 avita majorumque fidei opprime tenacibus: eoque dominationis arcano
 retento, (fuit sane arcanum dominationis, utpote cum hoc
 ipso unam eamque majorem partem procerum zelotarum
 sibi Rex plurimum devinxerit, exiguo tamen commodo)
 haereses absque ullo strepitu partim supprimeret, partim memoranda
 pietatis exemplo ad pristinum reduceret statum. Et qui potissimum
 precipuamque Senatus partem novo ac recenti additam dogmati
 in primordiis regnorum repererat, decedens duos tantum relin-
 queret, Sigismundum Grudzinium Calisensem, & Raphaëlem
 Leszynium Belzensem Palatinos, illum quidem occultiori cuidam
 sectae deditum, proindeque minus noxium; hunc Calvinii sequacem,
 summa nihilominus probitatis civem patriaeque studentem com-
 modis.

Pecco forte, Nicanor, quod probare instituiam testi-
 moniis illa, quae omnibus Polonicarum rerum gnaris
 sunt notissima. Utile tamen duxi saltem pauca haec ad-
 ferre in medium, quo omnis dubitatio tuo animo exima-
 tur, quoniam haud facile soles credere (quae tui est ingenij
 probitas) sequiori famae etsi vulgatissimae.

Non vero illa tantum ratione dissecta est in partes
 Polonia, verum etiam in universum inter ipsos Equites
 & Praelatos, quos penes caeteroquin summa est reipubl.
 pessime convenit. Capita contentionum (sunt autem
 ponderis haud exigui) legere licet apud Piasecium pag.
 444. Neque Equitum causae justissimae a reipubl. ullum
 potest esse remedium, quum clerus curiae Papalis favore
 se tueatur. Et tamen nemo prudens non videt, illa quae
 Episcopi arrogant sibi jura, non posse salva republica ad-
 mitti.

Quis crediderit porro, populum omnem ingenuum
 F reliquum

reliquum amasse illam rempublicam, quæ sese excludit ab honoribus adeundis? Non sane firmo est loco civitas quæ plerosque habet inhonoratos.

Longe vero iniquior est conditio plebis Polonica; quia durissima premitur servitute. Ceu jam supra audivimus, plebem agrestem Ruthenorum, ob summas injurias, in ipsos dominos suos arma corripuisse. Multo minus ergo plebs potuit præsentem reipubl. statum amare.

Taceo alias privatas lites, quibus Polonia hodie est referatissima, ipsomet teste Staravolscio: idque quoniam minus quam reliqua diffidia in publicum nocent. Etiam illa tamen animos ab amore publici status multum avertunt. Nihil etiam dicam de immani luxu pariter & luxuria, quibus ditissima patrimonia brevi absorbentur, & qui ad egestatem sunt redacti incitantur ad res novas. Non tangam quoque illam superbiam: qua factum, ut alios tantum non omnes præ se contempserint Poloni, cum primis ipsos hostes suos *Minimi sese semper fecisse Suecos*, ultro fatetur Staravolscius. Silebo denique illam ditescendi cupiditatem, quæ aliquamdiu inter Polonos præter solitum exarsit. Prudenter tamen Staravolscius fatetur, illa *cupiditate* hoc effectum, *ut minus publicis redus modo sint intenti Poloni, & quisque eorum privato commodo studeat: ex quo procerum assidua discordia, nobilium inobedientia, aula suspiciones, Principis contemptus, rerum neglectus passim.*

Non possum vero non tibi considerandum exponere immodicum illud libertatis studium, qua lue laborat universa Nobilitas Polonica. Nec enim illa veram libertatem denique cupiit, sed in licentiam effusa nec leges amplius nec Regis aut magistratum jussa audit: unoquoque vis plenum suarum rerum arbitrium affectante. Hoc enim

enim est evertere penitus rempublicam & convellere omnem societatem civilem. Certè hisce moribus rempublicam tueri salvam, unum est eorum quæ sunt impossibilia. Nec vero est quod sperare meliora quem jubeant tempora mollia, quæ interdum hisce vitiis laborantes respublikas aliquamdiu sustentant. Simul enim vel domi vel foris gravior aliquis motus exoritur, respublikæ ejusmodi illico collabascunt. Perinde atq; domus aliqua aut navis lacera coelo benigno quidem superest & mentitur aliquod robur; tempestati tamen mox succumbit.

Atqui tantis morbis laborantem Poloniam invasit immani multitudine Moschus. Quî potuisset itaque non illa tota in tam potentis hostis ditionem pervenire? Et vero pene omnem Lithuaniam, & Russiæ Polonicæ pleraque, insperata armorum felicitate, spacio temporis perexiguo Moschus jam subegit. Nec potuerunt Poloni dissimulare suam imbecillitatem, maximum ruentibus suis rebus præsidium à Tataro, capitali gentis hoste, expectando.

Iam ante ostendi, in tanto discrimine & tam præsentate, rempublicam suam non potuisse Polonos ita emendare ut esset par tuendis reliquis. Non obscurum vero est etiam ex ijs quæ in medium attuli: etiamsi tempus hoc admisisset correctionem; mores tamen eos esse, eoque rediisse Polonica omnia, ut nisi vi adhibita respública quo par est modo componi haud potuerit, Numquid enim cui fiat verisimile, homines illis moribus & institutis non tinctos, non imbutos, sed plane immerfos, innutritosque, sponte sua, boni publici causa, mutaturos illa sibi adeo accepta, laudata, usitata? Alienum est hoc ab omni humano ingenio. Et vero quis illis per-

quædeat, saltim improbum esse illud libertatis studium quod
ducuntur? Utque multis hoc persuadeas, cum paucissimi
quid expediat publice, præ inani cupiditate privata rei, in-
telligant, saltim apud plurimos doctrina sola nihil effeceris.
Sed & qui intelligunt bona malaque, tamen raro ea sunt
virtute, ut quæ intelligunt sectentur.

Vi ergo quadam opus omnino fuit reipubl. Polonica
si corrigi debuit. Vi, inquam. Nec vero tales rerum publ.
morbos nisi vi sanaveris. Certe ut corporis ita & reipu-
blica mala quædam ferrum & ignem exigunt: molli aut
lenta medicina exasperantur augescuntque.

Cæterum nec domi (in ipsa inquam Polonia) partis
alicujus, fuit vis par illi carcinomati edomando. Non Re-
gis sane, non alicujus Nobilium ordinis illa fuit potentia.
Utq; fuisset; attamen num pars victrix fuisset omnia ex usu
publico compositura, per profecto est incertum. Ut se-
quiora quæque suspicemur, movent nos plerorumque
mores efferi.

Quicquid hujus sit, non potuisse amplius Polonos
Moschorum potentia resistere, ac proinde futurum brevi
fuisse, ut omne illud Germaniæ latus barbaræ Moscho-
rum tyrannidi & Tatarorum incurfibus nudaretur, haud
dubie, perspecta penitus Polonorum republ. etiam tu,
Nicanor, jam confiteberis. Cave, vero, dubites, Sue-
corum consilio & viribus imposterum ab illo quidem im-
menso periculo nos tutos fore. Favet illorum conati-
bus altissimum Numen: ceu palam est. Præest Rex, pie-
tate non fucata, prudentia, dexteritate agendarum re-
rum, animi generositate & fortitudine, vigilantia, mo-
destia, benignitate, elementia, nemini eorum quos hic
sol vidit rebus magnis gerendis pares, secundus. Huic
adma-

ad manum Senatus fidelis, gnavus, cautus; exercitus bel-
landi vetus, obsequens, numero magnus, virtute maxi-
mus, semper victor, nunquam victus. Abunde est pru-
dentia ad componendam feliciter rem Poloniae: abunde
potentia ad improbos & refractarios coercendos. Quanto
magis junctis Sueciae viribus idonea imposterum erit Po-
lonia, procul abigendis Moschis, Tataris, alijsq; barbaris!
Non sine causa profecto jam tum Constantinopoli trepi-
datur ad hanc potentiam. Certe non major fuit Alexan-
dri vis, qua Persis superatis omnem Asiam domuit. Et
ex illis ad Pontum locis Gothi quondam Macedoniam,
Graeciam, & Asiam populati sunt.

Legi quidem nuperrimi Polonorum Legati Christo-
phori Przimski orationem, ad Regem Carolum Gusta-
vum habitam: qua tumidus orator ille etiam hoc per-
suadere voluit, non posse feliciter Poloniam cum Sue-
cia conjungi, quod *distinctissima sint regna: divisisse naturam
mari: dissociasse constitutionem imperij & religionem: discre-
pare legibus, moribus, habitu, lingua: in nullo sibi populos hosce
esse similes nisi ferocia discordiarum omnium fomite.* Non po-
tui vero non ridere, haec a Polono eoque Casimiri Regis,
Legato, dici: quum tamen jam sexaginta prope annos per-
petuos Polonorum Reges affectaverint in Suecos impe-
rium, & Polonici Regni Proceres Regum suorum illa de-
sideria consilio, aere, milite juverint: imo cum in suam
republicam receperint Poloni ipsi olim, & Russos insti-
tutis sacris pariter profanisque multum alienos, & Borus-
sos Livonosque lingua & moribus semper, hodie etiam
religione diversos, & Lituanos denique cum adhuc foeda
barbarie & paganismo essent collutulati.

Distinctiones ejusmodi obstare constituendae reipu-
blicae

blicæ alicui absolutissimæ omnibusque numeris perfectæ, fateor. At illam ut voto optare licet, ita assequi non licet. Platonica civitatis ea felicitas fuerit. De illa condenda nulla hodie deliberatio est. Gentes non minus atque Poloni sunt & Sueci, mari divisas & institutis differentes, in unum reipubl. corpus sic satis feliciter posse concrefcere, jam à plurimis seculis inter omnes homines usu compertum est. Ad linguam moresque alienos addiscendos ipsi Poloni longe sunt aptissimi. Non dubitavit sane eorum ingenium hoc nomine commendare ipsemet Starovolscius: *quod non solum ad convictum atque familiaritatem quorumlibet faciles, verum etiam ad mores & imitationem eorum cum quibus vivunt, externorum præsertim, sint flexibiles; quod item libenter peregrinentur, & earum gentium linguas ad quas perveniunt capide & facile addiscant.* Non sane vel in medio Latio tam multos reperiri cum quibus Latine possis loqui (quod idem dicit) verissima Polonia laus est. Ut mores aut habitus aut leges omnium iidem sint, non est necessum in republica, qualem constituere vulgo solemus. Satis ergo fuerit; si imposterum uterque populus conveniat in legibus, quæ utriusque salutem bonumque communem attinent. Nec ea est ferocia Suecorum (quod Przimsky forte existimat) quæ Polonum non ferat. Germanicus genti animus est: qualem in Prussis & Livonibus Poloni utique non sunt averfati. Ne Polonorum quidem ea ferocia fuit, ut non ultro sibi expetierint Regem olim quidem Lithuanum Jagellonem, non adeo pridem Henricum Vallesium Gallum, Stephanum Bathorium Hungarum, Sigismundum Svecum: imo non passi sint per aliquot centum annos Germaniæ nostræ Reges sibi dominari. Quod si quorundam major
hodie

hodie est *ferocia*, cogitemus vetus illud:

Nemo adeo ferus est qui non mirescere possit,

Non desunt remedia compescendæ ferociæ, & mitigandis superbis pectoribus.

Maximum concordiaæ statuminandæ obstaculum videtur fore Papalem *religionem*, qua plærorumque procerum aliorumque animi fascinati sunt. At vero jam audivisti, Nicanor, plurimis seculis, Russos Græcis sacris adiectos cum Polonis Latinorum rituum affectis pacate in unam republ. coaluisse: inter eosdem porro Polonos & Protestantes sic satis bene convenisse: donec Jesuitarum magisterio in odium omnium dissidentium multi Polonorum incensi sunt. Non diffiteor, manente illo amaro zelo, sinceram aliquam animorum unionem haud sperari posse. Potest vero & ille in concordiam paulatim temperari modo non uno, tantum si removeantur è medio illi incendiarij. Nec vero fortassis fiet hoc invitis multum Polonis ipsis: utpote quum jam ante hos quadraginta annos idem agitaverint procerum complures, quod libri tunc editi docent: & *annui redditus habeant* quidem illi magistri, *plus quadringentis millibus, tanto sumptu tamen tamque insano, oratorem nullum, Historici Politici ne umbram quidem, Semitheologastros Scholasticos aliquot, Philosophum sesquialterum, qui non dicere sed dictare tantum sciat, habeant,* quod ipsa Academia Cracoviensis illis publico libro exhibavit.

Sed non est quare nos, Nicanor, ea cura mordeat, Deus qui inusitata felicitate Suecorum arma hætenus fortunavit, Serenissimo Regi ejusque prudentissimo Senatui consilia componendæ reipublicæ non denegabit. Et vero quidni hodie præstent Sueones Gothique, quod olim

olim æterna cum nominis laude Westrogothi Ostrogothique in Italia Hispania & alibi præstiterunt? Imo quod Gothi quondam effecerunt in ipsis illis Polonici hodie Regni provincijs. Ex Iornande sane discimus, Gothos simul trans Vistulam migraverunt, gentem Spalorum (quæ est ipsa nostra Polonorum trans Vistulam tunc habitans) victricibus armis superasse, & denique Hermanrico Rege (quo tempore Gothi Russiam rubram, & Wallachiam incoluerunt,) omnes populos inter mare Balticum, Euxinum pontum & Danubium suo imperio subiecisse. Nec tamen est quare hisce antiquis exemplis optima quæque nunc sperare te jubeam, cum alia sint ad manum recentissima. Ego potius quoniam tuis dubitationibus, nisi fallor abunde satisfeci, & jam modum pene excessi epistolæ, tandem desino. Deum autem veneror, ut pergat favere victricibus inclyti populi armis, nobisque Germanis integram servet tranquillitatem. Vale, vi Kal. Novembr.

CID ID CLV.

F I N I S.

— — — *Arma ferenti*
Omnia dat qui iusta negat.

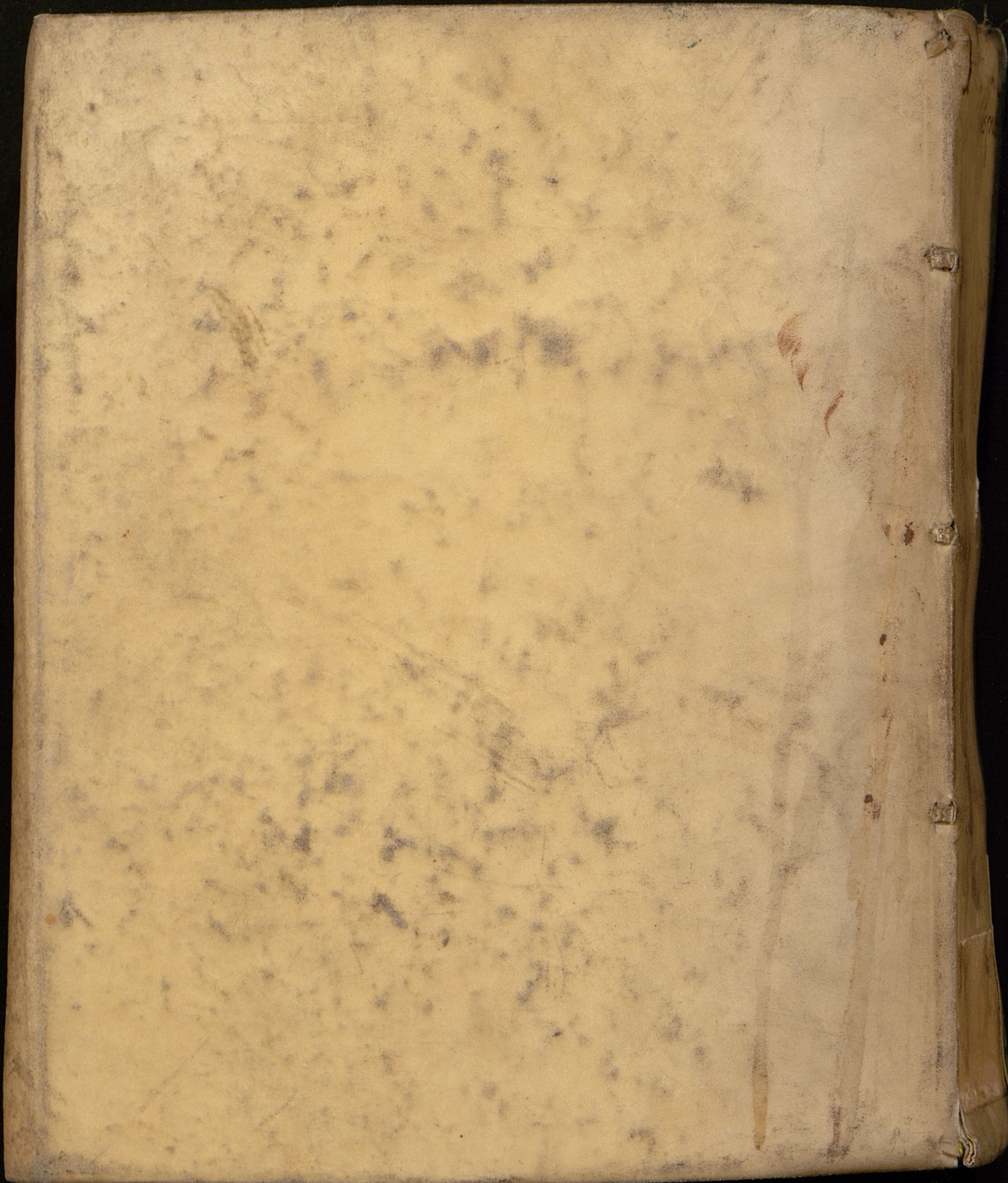
01 A 6565

ULB Halle 3
003 092 402

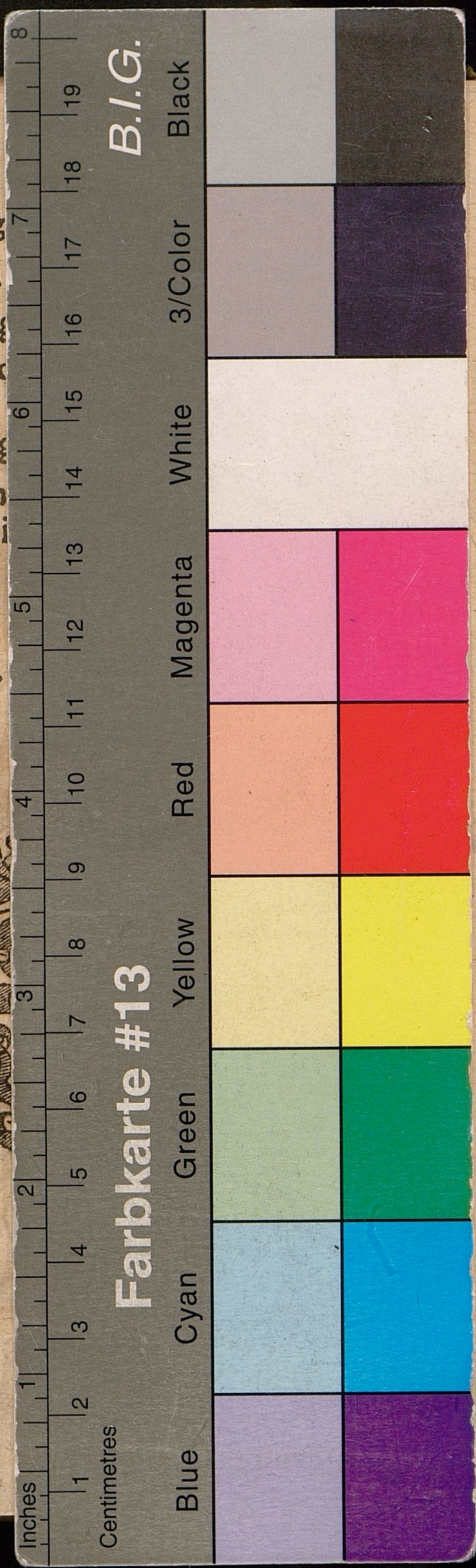

01 A

Page
ilia
Page
avio
Page
tem
rthi

3

CYRIACI THRASYMACHI
DE JUSTITIA ARMO-
RVM SVECICORVM IN
POLONOS

Perque ea
Liberata à magno periculo
Germania

AD
ANDREAM NICANOREM
EPISTOLA.

EDITIO NOVA
Juxta exemplar Stetinense
HELMESTADI
Excudebat HENNINGVS MULLERVS
CIC 10 C LVI.

